

20
DE ANI HUMANITAS

Emil Cioran (1911, Rășinari/Sibiu–1995, Paris), fiul preotului Emilian Cioran și al Elvirei Cioran (n. Comanicu), a frecventat Liceul „Gheorghe Lazăr” din Sibiu și a urmat, între 1928 și 1932, cursurile Facultății de Litere și Filozofie din București, pe care le-a încheiat cu o teză de licență despre Bergson. În ultimul an de facultate a publicat articole în presa vremii. În 1932 s-a înscris la doctorat, sperând să obțină astfel o bursă în Franța sau în Germania. Între 1933 și 1935 a fost la Berlin ca bursier al Fundației Humboldt. Revenit în țară, a funcționat timp de un an ca profesor de filozofie la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov. În 1936 a plecat la Paris cu o bursă a Institutului Francez din București, care i se va prelunge până în 1944. În 1945 s-a stabilit definitiv în Franța și ulterior a început să scrie în franceză; întreaga operă îi va fi publicată la Gallimard. Cu excepția Premiului Rivarol, conferit în 1950 pentru debutul francez, a refuzat toate celelalte importante premii literare decernate ulterior (Sainte-Beuve, Combat, Nimier, Morand).

Scrieri în românește: *Pe culmile disperării*, cartea de debut, distinsă cu Premiul Comisiei pentru premiera scriitorilor tineri needitați (ediția întâi – 1934/ prima ediție postbelică, Humanitas – 1990), *Cartea amăgirilor* (1936/1991), *Schimbarea la față a României* (1936/ediție revăzută de autor – 1990), *Lacrimi și sfinți* (1937/1991), *Amurgul gândurilor* (1940/1991), *Îndreptar pătimăș* (rămas inedit până la ediția Humanitas – 1991).

Scrieri în franceză: *Précis de décomposition / Tratat de descompunere* (Gallimard – 1949/Humanitas – 1992), *Syllogismes de l'amertume / Silogismele amărăciunii* (1949/1992), *La Tentation d'exister / Ispita de a exista* (1956/1992), *Histoire et utopie / Istorie și utopie* (1960/1992), *La Chute dans le temps/ Căderea în timp* (1964/1994), *Le Mauvais démiurge / Demiurgul cel rău* (1969/1995), *De l'inconvénient d'être né / Despre neajunsul de a te fi născut* (1973/1995), *Écartèlement / Sfârtecare* (1979/1995), *Exercices d'admiration / Exerciții de admirație* (1986/1993), *Aveux et anathèmes / Mărturisiri și anateme* (1987/1994); apariții postume: *Mon Pays / Țara mea* (Humanitas – 1996), *Cahiers / Caiete* (3 vol.) (1997/1999–2000).

Publicistică, corespondență, convorbiri: *Singurătate și destin* (Humanitas – 1992), *Convorbiri* (Humanitas – 1993), *Scrisori către cei de-acasă* (Humanitas – 1995), *Scrisori către Wolfgang Kraus* (Humanitas – 2009).

Cărțile celui numit de critici „scepticul de serviciu al unei lumi în declin”, „profetul vremurilor concentraționare și al sinuciderii colective”, „un Nietzsche contemporan”, „regele pesimiștilor”, „nihilistul veacului” sau „apostolul aforismului” au apărut de-a lungul timpului sub numele Emil Cioran, E.M. Cioran sau pur și simplu Cioran.

CIORAN

Îndreptar
pătimaș

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Vlad Russo
Concepție grafică: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Georgeta-Anca Ionescu
DTP: Emilia Ionașcu, Carmen Petrescu

Tipărit la „Monitorul Oficial” R. A.

© HUMANITAS, 1991, 2010

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CIORAN, EMIL

Îndreptar pătimăș/ Emil Cioran. – București: Humanitas, 2010
ISBN 978-973-50-2615-8

821.135.1-4

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi Carte prin poștă: tel./fax. 021/311 23 30
C.P.C.E. – CP 14, București
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.libhumanitas.ro

Notă asupra ediției

Scris între 1940 și 1944, Îndreptar pățimaș are două variante. Prima – de 117 pagini format mare (A4), plus o pagină finală nenumerotată, pe care e trecut un mare II (roman) – este scrisă cu cerneală neagră și are o grafie extrem de variată, de oscilantă, nervoasă, tensionată. Ea prezintă numeroase reveniri (ștersături sau adăugiri, uneori pe verso, alteori pe file intercalate ulterior) și pare a nu se fi păstrat în întregime. Pe prima pagină sunt înscrise: data „12 Martie 1940“ (sus, în colțul din stânga), titlul Îndreptar pățimaș (central, abrupt suitor spre dreapta, exact deasupra titlului inițial, tăiat cu o linie: „Breviar pățimaș“), precum și semnătura: „E. Cioran“.

Cea de-a doua variantă este în mare parte o transcriere, dar nu sunt puține pasaje reasezate sau reformulate, cele adăugate sau abandonate. Pagina inițială cuprinde, sus și oblic, titlul definitiv (subliniat dublu), ca și o fixare în timp și spațiu: „Paris 1941–1944 / Hôtel Racine / rue Racine“ (în colțul din dreapta, jos). Între cele două însemnări apare încă una, mult mai târzie: „Illisible, inutilisable, impubliable. / 20 Oct. 1963“. În întregime, acest manuscris are 156 de pagini format caiet (A5),

numerotate, la care se adaugă pagina de titlu. (Caietul ne-a stat la dispoziție sub formă de fotocopie, originalul fiind pierdut.) Textul său este cel reprodus în volumul de față.

Trebuie spus că această ediție nu este una critică, în sens filologic, deși s-a lucrat prin confruntarea variantelor. Singura contribuție a îngrijitorului la forma în care volumul se înfățișează editorial este cuprinsul. (Cele două titluri originale de paragrafe au fost evidențiate prin diferențierea caracterelor de literă.)

În ceea ce privește textul propriu-zis, am evitat actualizările morfologice sau ortografice excesive: ceea ce s-ar fi câștigat ca prospețime temporală (oricum relativă și doar parțial realizabilă) s-ar fi pierdut ca omogenitate stilistică și, poate, ca unitate de impact. Am conservat, așadar, forme precum: „întunerec“, „miragii“, „peisagii“, „paseri“, „perini“, „fiece“, „săului“ (pentru „seului“), „sufăr“ (pentru „suferă“), „dorinți“, „țintirime“, „lăcate“, „acafist“, „răzimat“, „reflexie“ (pentru „reflecție“) etc.; genitivele feminine în -ei („baltei“, „patimei“ ș.a.); formele lungi, azi în curs de eliminare, din conjugările la indicativ ale unor verbe ca „a trebui“, „a dezvălui“, „a vântura“ ș.a.

În câteva cazuri, cuvintele folosite de autor au darul de a nedumeri (fără a fi fost vorba de dificultăți de descifrare). Au rămas două-trei situații pe care a trebuit să le lăsăm ca atare („să muzeze Eroarea“ din §66; „muzeală rânjitoare“ din §42; „dezmetic“ din §62).

Un ultim aspect de relevat e cel al semnelor de pauză (virgule și linioare), deosebit de numeroase în manuscris.

În general, când două astfel de semne s-au aflat laolaltă, am suprimat unul din ele. În puține situații, totuși, strict și vădit impuse de text, ne-am îngăduit să înlocuim un semn prin altul ori, foarte rar, să introducem sau să scoatem vreunul.

Cu paranteze drepte [] s-au marcat întregirile editorului.

|

1

Cu râvnă și amar, cercat-am să culeg roadele cerului – și n-am putut. Ele se înălțau spre nu știu ce alt cer, când mâinile le înfruptam în rodnicia lor.

Crengile bolților se apleacă în nădejtile rugilor noastre; acestea potolindu-se, ele își pierd fructele.

Nici flori nu înfloresc pe cer și nici poame nu rodesc. La el acasă, Dumnezeu neavând ce păzi, de necaz și de urât, pustiește grădinile omului.

Nu, nu; nu pe aștri îmi voi orbi văzul. Destul mi-am pierdut din lumină cerșind pomana înălțimilor. Sătul de tot felul de ceruri – mi-am lăsat sufletul biruit de podoabele lumii.

2

„Apoi a pus heruvimi cu sabie de flacără ca să păzească drumul spre pomul vieții“ (Facerea, 3, 24).

Pe acest drum am cerșit de multe ori. Și trecătorii, mai săraci ca mine, întindeau palme deșerte în care

lăsam să cadă obolul nădejdlor. Și cum mergeam așa în gloată năpăstuită, cărarea se-nfunda prin mlaștini și umbra crengilor de rai se pierdea în fără-urma lumii.

Nu cu sfială și cu răbdare ne vom înstăpâni în ce-a scăpat strămoșului fatal. Cuget de foc ne trebuie – și ascuțind arme și nebunii, heruvimii ostili se vor topi de para sufletului nostru.

Atotputernicul ne-a închis căile sale? Sădi-vom atunci alt pom, pe aici, pe unde el n-are paznici, nici săbii și nici flăcări. Vom naște paradisul la umbra caznelor – și blând ne-om odihni sub ramuri pământene, ca îngeri ai desăvârșirii de o clipă. *El* să rămână cu o veșnicie fără nimeni; noi mai departe vom păcătui, mușcând din merele ce putrezesc sub soare. Îndrăgind științele greșelii, vom fi asemenea Lui, și – prin durerile Ispitei – mai mari chiar.

Crezut-a El prin moarte să ne facă robi și să-i slujim. Dar noi pe îndelete ne-am îndătinat în viață.

A trăi: a te specializa în eroare. A râde de adevărurile sigure ale sfârșirii, a nu lua-n seamă absolutul, a transforma moartea în glumă și-n întâmplare nesfârșitul. Nu poți respira decât în afundurile iluziei. Simplul fapt de-a fi e copleșitor de grav, față de care Dumnezeu e biată jucărie.

Înarmați de accidenteale viețuirii, vom pustii siguranțele crude ce ne pândesc. Vom da buzna în certitudini, ne vom năpusti în adevăruri, ne vom învrăjbi cu

luminile neavenite. Vreau să trăiesc, și peste tot îmi sare duhul împotriva, apărător al pricinilor neființei.

...Astfel, iubitor de sine, scoate omul spada în cruciada erorilor.

3

Pe semeni îi cunosc. Adesea mi-am citit în ochii lor absenți și goi nerostul soartei sau mi-am odihnit răzvrătiri în pauzele privirii lor. Dar zbuciumul lor nu mi-e străin. Ei *vor*, ei *vor* neîncetat. Și cum nimic nu e de *vrut*, pașii mei călcau în urmele lor ca-n spini, cărarea mea șerpuia prin noroiul dorințelor lor, înălbindu-le, printr-un nimb de ne folosinți, căutarea lor fără folos.

Ei nu știu că raiul și iadul sunt înfloriri ale clipei, ale clipei înseși, că nimic nu este peste tăria extazului inutil. N-am întâlnit în mersul lor muritor oprirea eternă pe arcurile clipitelor.

Văd un arbore, un zâmbet, un răsărit, o amintire. Nu sunt fără margini în fiecă din ele? Ce mai aștept peste acel definitiv văz, peste incurabilul văz al fulgerului temporal?

Oamenii sufăr de viitor, se reped în viață, fug în timp, caută. Și nimic nu mă doare mai mult decât ochii lor căutători, zadarnici, dar lipsiți de zădărnicie.

Eu știu că totul e *final*, că există doar o clipă, fiecare clipă, că pomul vieții e răbufnirea de veșnicie, reversibilă în actele ființei.

Și astfel nu mai vreau nimic. Adesea, când stau în nopți, în nopți mari ce ridică în fața minții fundurile lumii, cum aș ști dacă sunt sau nu mai sunt? Și mai poți fi atunci sau poți să nu fii? Sau, prins în nedeslușirile muzicii, pierdut în ele, curățit de întâmplările respirației, cum te-ai asemui semenilor?

A nu avea decât o țintă: să fii mai inutil ca muzica. În ea nu afli nici pe *este* și nici pe *nu* este. Unde te găsești ca victimă involburată a farmecului ei? Dar nu-i ea un *nicăieri* sonor?

Oamenii nu știu să fie fără de folos. Ei au drumuri de urmat, puncte de atins, nevoi de împlinit. Ei nu gustă nedesăvârșirea, când „rostul“ vieții e extazul acestei nedesăvârșiri! Dar cum să le dezvăluim suprafețele acestei taine, cum să-i încântăm de luciul unui mister și să-i îmbătăm de-o fascinație atât de simplă? Îmi vin în minte anumite nopți și anumite zile...

Tăcerile nocturne în grădinile Sudului... Spre cine se apleacă palmierii? Crengile lor par idei oboșite. Altădată, când în sânge purtam mai mult alcool și mai multă Spanie, furia mea le-ar fi întors spre cer, patima ar fi îndreptat vertical oboseala lor terestră și zvâcnirile inimii le-ar fi împins spre vecinătăți de stele. Acum, sunt fericit să mă separ de aștri prin ramuri gânditoare, să gust în adierile lor o singurătate blândă, să mă nimicesc în splendoare pe un pământ divinizat în noapte.

Dacă am trăi în grădini, religia n-ar fi posibilă. Lipsa lor ne-a împins în dorul raiului. Spațiul fără flori și arbori îndeamnă ochii spre cer și amintește muritorilor

că primul lor străbun a poposit vremelnic în veșnicie și-n umbră de pomi. Istoria e negația grădinii.

Nădejtile le datoresc nopților. Pe aripi de întunec, întinderi nu mai existau și, singur între materie și vis, ridicam aromele decepției la miresme de fericire. Nimic nu mi se pare imposibil în noapte – acest *posibil fără timp*. Totul se prea poate – dar viitorul nu este. Ideile devin paseri de gând – și unde zboară ele? Într-o veșnicie vag tremurătoare, ca un eter ros de reflexii.

...Așa am ajuns să privesc soarele cu un interes ciudat. Prin ce neînțelegere i-au răpit oamenii turburările și le-au transformat în binefaceri? Ce lipsă de poezie a degradat în monstru utilitar un astru pur? Nu ne-am apropiat cu toții prea omenește de razele lui și, crezându-l sursă de real, i-am acordat prea multă realitate? De ce vom fi proiectat *scopul* până și pe cer?

Nu știu până unde soarele *este*. Dar știu prea bine cât nu mai sunt sub el. – Cine, pe șarmuri de mare, în ceasuri de-a rândul, cu ochii întredeschși, paralel vremii, orizontal pe vis și disparent ca spuma instantanee pe nisipul înaurit, n-a resimțit amestecul de fericire și neant al risipei de strălucire – acela nu cunoaște nici una din primejdiile pe care frumusețea le-a adus în lume.

Credeam a fi tânăr sub soare, și m-am pomenit fără vârstă. Și dacă-n miez de nopți mai aveam ani, în amiezi nu-i mai aveam. Toate vârstele fug și rămâi ființă și neființă, prestigiu vibrant în nihilismul mistic al în-soririlor.

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	5
1 Cu râvnă și amar, cercat-am...	11
2 „Apoi a pus heruvimi cu sabie de flacăra...”	11
3 Pe semeni îi cunosc.	13
4 Cum scoboram din cetatea ardeleană...	16
5 Precum iubești cărțile...	16
6 Pietate estetică...	17
7 Din tot ce-i fugar...	18
8 Doctrinile n-au vlagă...	21
9 Eu știu că undeva în mine...	22
10 Două atribute are omul...	23
11 „Adevărul nu visează niciodată”...	26
12 Zâmbetul e incompatibil cu legea cauzalității.	27
13 Să fie o lingușire...	28
14 Din roadele morții m-am înfruptat...	34
15 Dorința de a dispărea...	34
16 Deodată universul se-nvăpaie...	36
17 Am citit slova omului.	37
18 Ieri, azi, mâine.	39
19 Urâtul parizian, sudic și balcanic...	39
20 Prin ce miracol...	43

21 De s-ar aprinde azurul...	45
22 Cutezanțele spiritului hârbuiesc existența...	46
23 Cei roși de neajunsul...	47
24 Născut din neam fără noroc...	50

II

25 De-aș conduce oști...	55
26 La toate întrebările noastre...	57
27 Când nu năzuiești...	58
28 Că oamenilor nu le e rușine...	60
29 De n-ar săpa răul patimii nocturne...	61
30 Obosit de-a ști atâtea...	62
31 Văd carnea din jurul meu...	63
32 Destin valah...	64
33 Adesea mi-am luat rămas-bun de la viață...	67
34 De n-ai fi ascultat în prima tinerețe...	68
35 Cu cât omul constituie mai mult...	69
36 Că mai sunt și-mi fac încă potecă...	70
37 Cerul nu-l voi lăsa în pace...	72
38 Flacăra! – puțină vizibilă de a nu fi!	73
39 Deodată o vrăjitoare îți turbură...	74
40 Materia nu vrea să doarmă.	76
41 Națiunile fără orgoliu...	77

III

42 În tine rodesc grăunțe de lepră...	83
43 Proștii zidesc lumea...	84
44 Ca o fiară pierdută...	85

45	Muritoarele n-au decât două brațe.	87
46	Moartea-mi picură pe creștet.	88
47	Mă asupresc sub tării.	89
48	Zile infinite, cum să vă pierd?	90
49	Ca un supraviețuitor...	91
50	Mi-am cheltuit sufletul...	91

IV

51	Substanța duratei e plictiseala...	95
52	Alunecând pe povârnișul gândurilor...	95
53	Fericirea îmi paralizează spiritul.	96
54	Ca să ne răvășim, pământul...	97
55	Aș vrea să-mi fac din Idee...	97
56	De obicei, ne credem cu toții...	98
57	Religia și mai cu seamă slujitoarea ei...	99
58	Copil, n-ai avut stare.	99
59	A nu vedea în lucruri...	100
60	A gândi...	101
61	În boală ne mărturisim prin trup.	101
62	Din naștere plutește asupra-ți...	102
63	Îmi aduc aminte a fi fost cândva copil.	102
64	A fi singur până la păcat...	103
65	Adâncimea unei filozofii o măsur...	104
66	Iată-mi sângele, iată-mi cenușa.	105
67	Ca și cum ne-am purta Eul în spate...	106
68	Fără presimțirea dragostei și-a morții...	106
69	Vina mea: am jefuit realul.	107
70	Vei reuși a-năbuși menirea negativă...	108